

ГЕНИТИВСКИТЕ ФОРМИ -ОЮ НА МИКЕНСКИТЕ ПЛОЧКИ И ТЕСАЛСКИТЕ НАТПИСИ

Кратка содржина

Формите за генитив сингулар кај тематската деклинација во микенскиот грчки вообичаено завршуваат на -ою. Во помикенскиот период, завршокот *-osyo, надвор од епската поезија и надвор од подоцнежните поетски реминисценции на хомеровите епови како вообичаен завршок се среќава единствено во тесалскиот дијалект. Сепак, споредбата на микенските со тесалските примери укажува на разлики во употребата на завршокот *-osyo и на морфолошко и на синтаксичко ниво, односно упатува на една формулаична и лимитирана употреба на овој завршок во Тесалија наспроти неговата жива и неограничена употреба на микенските плочки.

Клучни зборови: ГЕНИТИВ СИНГУЛАР, МИКЕНСКИ ГРЧКИ, ТЕСАЛСКИ ДИЈАЛЕКТ, ДИЈАЛЕКТНИ НАТПИСИ

И микенските плочки и дијалектните натписи од Тесалија во најголем дел се шематизирани во поглед на содржината. Имајќи предвид дека тоа се административни записи, сосема е логично тие да бидат организирани според добро утврдени шеми. Но за среќа генитивот игра значајна улога во најголемиот број од тие шеми, така што примери на генитив сингулар има во доволен број и на микенските плочки и на тесалските натписи.

На микенските плочки каде што формите на генитив сингулар од тематската деклинација редовно завршуваат на -ою, има 283 примери.¹ За распространетоста на завршокот -o-jo, /-o(y)yo/ во микенскиот период зборува и фактот што примери има речиси во сите локалитети, најмногу од Пил, 200 примери и од Кносос, 71 пример, од Теба има 10 примери, а од Микена само 2 примери. Исто така и бројот на писарите во Пил и во Кносос, ја потврдува широката употреба на овој завршок. Имено гени-

¹ Оваа бројка се однесува само на формите кои се целосни и јасно читливи. Предвид е земен севкупниот корпус на микенски плочки.

тивските форми на *-o-jo* се потврдени кај 13 идентификувани писари во првиот локалитет, односно 14 во вториот.

За разлика од микенските плочки, на тесалските натписи ваквите форми се потврдени во многу помал број, иако генитивот е често застапен. Примерите се исто така и географски ограничени, 40 форми се јавуваат само во Пелазгиотида.² Уште еден пример, но не целосно зачуван, веројатно има и од Перајбија, на еден натпис од Гони (Helly, 217) од првата половина на 3 в.п.н.е. кој е зачуван само како фрагмент, но сепак во вториот ред може да се прочита *Ινείοιο*, завршок од некој патронимик на *-νειος*.³ Три форми на *-οιο* се појавуваат и на натписи од Фарсала, Тесалиотида, но јазикот на овие натписи покажува повеќе поетски обележја, отколку дијалектни. Така што употребата на завршокот *-οιο* во овој регион не се разликува од неговата употреба во поезијата и на епитафите во стих забележана и во другите региони од Грција во похомерскиот период.⁴

Малиот број на форми на *-οιο* на тесалските натписи се должи на тоа што завршокот *-οιο* не е единствениот кој е типичен за тематските основи во Тесалија. За разлика од микенскиот каде што формите на *-o-jo* се единствените восбичаени за тематските основи, во тесалскиот дијалект тоа не е случај. Завршокот кој што според бројноста доминира кај тематските основи на тесалките натписи е завршокот *-οι* (преку 500 примери) во областите Перајбија и Пелазгиотида. Во другите области Тесалиотида, Хестијотида и Магнезија кај формите од тематската декинација вообичаено се користи завршокот *-ου* (на архаичните натписи одбележан како *Ο*). Најголемиот дел од тесалските примери се од 3 и 2 в. п.н.е. Но сепак помал број примери од 4 в.п.н.е., и две форми од 6 и 5

² Во истражувањето се опфатени натписите напишани на дијалект објавени во *Inscriptiones Graecae IX.2* (ed. O.Kern, 1908), *Inscriptions de Thessalie I Les cités de la vallée de l'Enippeus* (J.-C. Decourt, 1995), *Recherches archéologiques a Phères de Thessalie* (Y. Bequignon, Paris, 1937), *Thessalische Grabgedichte vom 6 bis zum 4 Jahrhundert v. Chr.* (B. Lorenz, Innsbruck, 1976), *Gonnoi II, Les Inscriptions* (B. Helly, Amsterdam, 1973), како и натписите објавувани во списанијата *BCH, SEG, ZPE, Mnemosyne, REA, REG, AE, ABSA, JHS*. Формите на *-οιο* за првпат систематски ги има разгледувано М. Лежен (сп. Lejeune, 1941 : 176-181). Прегледот на натписите со вакви форми го надополнил Блумел (сп. Blümel, 1980 : 243).

³ B. Helly, *Gonnoi II, Les Inscriptions* : 214; Lejeune, 1941 : 178.

⁴ Формата *πολέμοιο* (I.Thess.I/73) се јавува во последниот ред во една химна посветена на Нимфите и други божества. Иако е натписот од 4 в.п.н.е. јазикот со кој е напишан е мешавина од елементи од јонско-атичкото којне и елементи од хомерската и лирската поезија. Контекстот во кој се јавува оваа именска форма е оштетен. Предложени се различни реконструкции, *πολέμοιό [τε λήξις]* или *πολέμοιό [τε νίκη]* (в. J.-C. Decourt, o.c. : 91). И едната и другата реконструкција имаат паралела во грчката поезија, сп. *ἀλλ' ὅτε δὴ πολέμοιο λῆξεν ἰοστεφάνου Νηρηΐδος ἀτρόμητος υἱός* (Vaschilides, Epinicia 13.123) и *Ἥ μόρον ἦ νίκαν, Ζεῦ, πολέμοιο δίδου* (Ant. Graeca 7.541.2). На другите два натписа - епиграми на надгробни споменици се јавуваат две лични имиња, сп. *Προμάχοιο Θίβρων* (I.Thess. I/91) и *τὸν Νεφ[...].ς καὶ Ἀιομήτοιο Φ[...].παῖδα* (I.Thess. I/92). И двете форми се забележани и кај Хомер, сп. *οὐδὲ γὰρ ἦ Προμάχοιο δάμαρ Ἀλεγηγορίδαο* (Hom. II.14.505) и *βουλῆ Πουλδάμαντος ἀιομήτοιο πίθοντο* (Hom. II.12.109).

в.п.н.е. зборуваат за хронолошкиот континуитет во употребата на завршокот *-οιο*.

Завршокот *-ο-jo* во микенскиот грчки е потврден и во именската и во заменската флексија (види го подолу Прегледот на формите). Завршокот **-ο-συο* најмногу се јавува кај личните имиња (165 примери), што е разбирливо имајќи го предвид административниот карактер на плочките и генерално високата застапеност на личните имиња. Од општите именки (91), повеќето примери (85) се од именката *θεός*, која обично се јавува во синтагмата *te-o-jo do-e-ro*, */theo(y)yo doelos/*, *θεοῖο δοῦλος*, „божји роб“ или *te-o-jo do-e-ra*, */theo(y)yo doelā/*, *θεοῖο δούλη*, „божја робинка“. Неколку форми на *-ο-jo* се топоними (6), на пр. *pu-ro-jo* (PY An 129.4) од *Πύλος*, „Пил“, Хом. *Πύλοιο*, а 8 форми се имиња на месеци како *di-wi-jo-jo* (KN Fr 5.1) од *δῖος*, „сјаен, Севсов“. Наставката **-συο* е потврдена со неколку примери (6) и кај придавките, сп. *ne-wo-jo* (KN Fh 5506.b) од *νέος*, помик. *νέοιο*, а има и еден пример на партицип на *-μενος*, *ke-ke-me-no-jo* (PY Na 395 lat.sup) од коренот **gheH₁-*, сп. *κίχᾶνω*, *κίχημι*, „достигнувам“, скт. *jáhāti*, „напуштам“ и еден теоним, сп. *di-wo-nu-so-jo* (PY EA 102) од *Διόνυσος*, „Дионис“.

На заменската флексија ѝ припаѓаат само 5 форми кои ги напишале двајца писари од Пил, пис. бр. 41 и пис. бр. 24. Забележана е формата *to-jo* (PY Eb 156.2) од *ό*, „тој“, Хом. *τοῖο*, формата *au-to-jo* (PY Eb 156.2) од *αὐτός*, „сам, ист“, Хом. *αὐτοῖο*, потоа формата *wo-jo* (PY Eb 472.B) од *ός*, „свој, негов“, Хом. *οῖο* и формата *to-so-jo* (PY E4 312.1.2) од *τόσ(σ)ος*, „таков, толкав“.

Преглед на формите на генитив на микенските плочки и на тесалските натписи според видови зборови и според локалитети (региони)

	микенски плочки					тесалски натписи		
	Пи.	Кн	Ми.	Те	вкуп.	Пелазиотида	Перајбија	вкуп.
општи именки	89	1	1		91	5		5
лични имиња	91	63	1	10	165	11		11
теоними	1				1			
топоними	5	1			6			
им. на месеци	3	5			8			
придавки	5	1			6	1		1
патронимици						22	1	23
партиципи	1				1			
заменки	5				5	1		1
вкупно	200	71	2	10	283	40	1	41

Примерите на *-οιο* кои се среќаваат на тесалските натписи се јавуваат кај помалку категории зборови (Види го Прегледот на формите). Во именската флексија вакви форми се забележани кај општи именки, лични имиња, придавки и патронимици, а има и еден пример од заменската флексија.

Завршокот *-οιο* се среќава пет пати кај општи именки, при што најголемиот дел од примерите, 4 се од именката *πόλεμος*. Генитивот *πολέμοιο* во сите случаи е дел од истата формула *καὶ πόλεμοιο καὶ ἱράνας*, „и во војна и во мир“, која е типична за проксениите, сп. ВСН 88 (1964) 400-402/1, Фера, 5 в.п.н.е.; REA 66 (1964) 313, Кранон, 3/2 в.п.н.е. Иако се работи за вообичаена формула треба да се одбележи дека формата *πολέμοιο* кај Хомер е добро потврдена и се среќава многу почесто отколку формата *πολέμου*, речиси четири пати повеќе (100 примери *πολέμοιο* и 26 примери *πολέμου*). Именката *πόλεμος* е важен елемент на Хомеровиот речник, а фразите со *πολέμοιο* се среќаваат во изобилство и кај други грчки поети, како реминисценција на хомерските или како нова поетска креација.

Петтиот пример е од именката *δάμος*. Формата *[δά]μοιο* забележана на натпис од Атракс (AE (1934-5) 140) од 6 в.п.н.е воедно е и најстариот пример од Тесалија на генитив на *-οιο*. Натписот, кој веројатно претставува некаков религиозен декрет е оштетен и нецелосен, но сепак *]μοι ο* може да се реконструира како *δά]μοιο*, сп. *θεθμός τοῖ [δά]μοιο*.⁵ Синтагмата со *θεθμός*, тесалска форма за *θεσμός*, „одредба, закон, обичај“ може да се спореди со синтагмата *τὸ ψάρισμα τοῦ δάμου*,

⁵ Lejeune, 1941 : 180-181; Thumb - Scherer, 1959 : 65; Blümel, 1982 : 243; Ruipeze, 1979 : 285.

која често се јавува на натписи, сп. IG IV 757, Тројзен, Пелопонез, 146 г.п.н.е., а исто така има паралела на еден натпис од Епидурус од 280 г.п.н.е, сп. *τόνδ' ἰαρόν θείαι μοίραι νόμον ἤρρεν Ἴσουλλος ἄφθιτον ἀέναον γέρας ἀθανάτοισι θεοῖσι, καί νιν ἅπας δᾶμος θεθμὸν θέτο πατρίδος ἀμᾶς* (IG IV²,1/128.10-13).

Кај личните имиња има 11 примери од Фера, Кранон, Скотуса и Гиртон. Најмногу примери, 7 се од Кранон. Со исклучок на една форма од крајот на 4 в. п.н.е. / почеток на 3 в.п.н.е., *Ξενοφάντοιο* (SEG 43/310, Скотуса) од *Ξενόφαντος*, другите форми се од 3 или 2 в.п.н.е., сп. *Πολυζένοιο* (REA 66 (1964) 313, Кранон) од *Πολύζενος*, *Φρίζοιο* (IG IX.2/459, Кранон) од *Φρίζος*, *Φιλάγροιο* (IG IX.2/1036, Гиртон) од *Φίλαγρος*.

Меѓу генитивите на *-οιο* има и еден од придавка, епитет на богот Аполон, сп. *ἐν τὸν ναὸν τοῖ Ἀπλουνος τοῖ Προυρνίοιο* (SEG 31/572, Кранон, 2 в.п.н.е.). Аполон Прурниј бил почитуван во Кранон.

На истиот натпис се јавува и заменската форма *αὐτοῖο* од *αὐτός*, во фразата *τοῦν συνανακόντουν φιλανθρώπουν παρ' αὐτοῖο πὸτ' τὰν πόλιν καὶ τοῦν παρ τᾶς πόλλιος πὸκ κενον*, „...добротелите што тој ги направил за градот и оние што градот ги направил за него...“.

Најголемиот дел од примерите на *-οιο* влегуваат во категоријата патронимици, 23 примери. Сите примери се од Пелазгиотида, освен еден, од Перајдија, кој е всушност само завршок од некој патронимик на *-νειος* (Helly, 217)⁶. Најмногу примери има од Кранон - 12 (дури 10 се од еден ист натпис (REA 66(1964)313), сп. *Εὐπολεμείοιο* (REA 66(1964)313) од *Εὐπόλεμειος* (< *Εὐπόλεμος*), па од Скотуса - 5, сп. *Λακουνείοιο* (SEG 43/310) од *Λακούνειος* (< *Λάκουνν*), од Фера - 2, сп. *Αφιαίοιο* (Bequighnon, 82/21) од *Αφίαίος* (< *Αφίας*), од Атракс -2, сп. и од Лариса - 1, сп. *Μν[ασμ]αχείοιο* (IG IX.2/511) од *Μνασιμάχειος* (< *Μνασίμαχος*).⁷ Само примерите од Скотуса од натписот SEG 43/310 се малку постари, од 4/3 в.п.н.е. Другите примери се од 3 и 2 в.п.н.е. Тоа што најмногу од формите на *-οιο* се од патронимици не е изненадувачки. Во Тесалија, патронимиците се употребуваат за искажување на потеклото, наместо *gen. originis* и на натписи од 3 и 2 в.п.н.е.⁸

Што се однесува до значењето на генитивските форми на *-οιο*, во микенскиот грчки тие најчесто се јавуваат како детерминативи на друго име и при тоа искажуваат припадност, односно релација.⁹ Во таа смисла тие типично ги дополнуваат зборовите и фразите со кои се означуваат

⁶ Види претходно фуснота 3.

⁷ Завршокот *-οιο* го има уште кај неколку форми, кои се нецелосни, но веројатно е дека се патронимици, сп. *Νικασπιείοιο* (BSH 66-7 (1942-3) 144/3, Пелазгиотида); *Λαείοιο* (IG IX.2/511, Лариса); *Φα[λακρε]ίοιο* (IG IX.2/458, Кранон); *Ἰμείοιο*, *Ἰκλειοιο* (IG IX.2/459, Кранон).

⁸ Morgurgo-Davies, 1968 : 86, 93.

⁹ Vilborg, 1960 : 132; Risch, 1986 : 70; Bartoněk, 2003 : 442.

различни видови на земјиште, сп. *wa-na-ta-jo-jo*, *ko-to-na*, *ki-ti-me-na*, (PY En 609.3) */Warnātāyo(y)yo ktoinā ktimenāl*, „приватна земја на Варна-тај“.¹⁰

Генитивот на *-o-jo* често стои и со именки, кои претставуваат географски поими, од типот, *wo-wo*, */worwos/*, помик. *ὄρος*, „меѓа, област“ и *wo-wi-ja*, */worwiyal*, „област“, сп. *wa-no-jo*, *wo-wo*, */Warno(y)yo worwō/* (PY Cn 40.1), „од областа на Варнос“. Ваквите синтагми претставуваат топоними.¹¹

Генитивот на *-o-jo* доаѓа и со општи именки, кои означуваат конкретни предмети, на пр. *wo-ka*, */wokhāl*, помик. *ὄχος*, „кола“,¹² сп. *e-ti-ra-wo-jo*, *wo-ka*, */Ertilāwo(y)yo wokhāl* (PY Sa 1264), „кола на Ертилав“.

Еден дел од формите на *-o-jo* квалификуваат именки кои означуваат некаква група на луѓе. Во таа смисла тие типично одат со именки како *qa-si-re-wi-ja*, */g^wasilēwiyāl*, „работна група на басилевсот“, сп. *a-ki-to-jo*, *qa-si-re-wi-ja*, */Alkitho(y)yo g^wasilēwiyāl* (PY Fn 50.1), „за работната група на Алкит“; *ke-ro-si-ja*, */geronsiyāl*, помик. *γερονσία*, „група на искусни занаетчи“; сп. *ta-we-si-jo-jo*, *ke-ro-si-ja*, */T. geronsiyāl* (PY An 261v.1), „занаетчиска група на Т.“; *o-ka*, */orkhāl*, помик. *ἀρχή*, „команда“, сп. *ku-ru-me-no-jo*, *o-ka*, */Klumeno(y)yo orkhāl* (PY An 654.1), „команда на Климен“. Генитивот во ваквите синтагми го означува човекот кој е на чело на групата.¹³

Генитивите на *-o-jo* искажуваат релација кога стојат покрај лични имиња, сп. *de-ki-si-wo-jo pi-ri-ta 1*, */Deksiwo(y)yo Philistā 1/* (PY Vn 1191.4), „Филиста, на Дексивој“, покрај именките *do-e-ro*, */doelos/*, *δοῦλος*, „роб“, *do-e-ra*, */doelāl*, *δοῦλη*, „робинка“, сп. *Ko-ri-si-ja[te-o-jo]*, *do-e-ra*, */Korinsiya the(h)o(y)yo doelāl* (PY Ep 212.4), „Коринсија, божја робинка“,¹⁴ *ko-wo*, */korwos/*, јон. *κοῦρος*, „момче“, *ko-wa*, */korwāl*, јон. *κοῦρη*, „девојче“¹⁵ или покрај идеограмата *VIR*, сп. *a-ko-ro-da-mo-jo VIR 3*, */Akrodāmo(y)yo VIR 3/* (KN B 1025.b), „луѓето на Акродам“.

На микенските плочки има и примери на генитив на *-o-jo* покрај именки, кои се поврзани со соодветен глаголски корен, така што синтагмата со генитив, всушност би можела да се замени со синтаagma составена од лична глаголска форма + субјект или објект. Така со генитив вообичаено се дополнува именката *o-pa*, */hopāl*, „подготовка, обработка“

¹⁰ Chadwick, 1973 : 239, 240; Илиевски, 2000 : 137 и натаму.

¹¹ Palmer, 1963 : 77; Илиевски, 2000 : 169-170.

¹² Chadwick 1973 : 373; Palmer 1963 : 324; Илиевски, 2000 : 261.

¹³ Risch, 1958 : 343 и 1986 : 70; Duhoux, 1973 : 130; Sschmitt-Brandt 1968 : 70-71.

¹⁴ Lejeune, *Mém. II* : 76-7.

¹⁵ Chadwick 1973 : 162; Илиевски, 2000 : 88; Bartoněk, 2003 : 442.

во врска со *ἔπω*, сп. *a-re-ki-si-to-jo*, *o-pa* (KN Sf 4420), */Aleksito(y)yo hopāl*, „подготовка на Алексит“.¹⁶

Има само еден пример на посвоен генитив на *-o-jo* покрај глагол, сп. *pe-se-ro-jo*, *e-e-si*, *MUL 1 ko-wa 1 ko-wol*, */Psello(y)yo e(h)ensi MUL 1 korwā 1 korwos 1/* (KN Ai 63.a), „Пселос има една жена, едно девојче, едно момче“.¹⁷

Во сферата на посвојниот генитив влегуваат и единствените генитивски форми на *-o-jo* кои зависат од предлог. Тоа се три форми кои зависат од предлогот *ἔνεκα*, „заради, за“, сп. *pu-ro*, *i-je-re-ja*, *do-e-ra*, *e-ne-ka*, *ku-ru-so-jo*, *i-je-ro-jo MUL 14*, */Puloi hiyereyai doelai heneka khrūso(y)yo hiyero(y)yo MUL 14/* (PY Ae 303), „Во Пил, робинки свештенички, за светото злато“¹⁸ и *ke-re-te-u*, *e-ke*, *e-ne-ka*, *i-ḡo-jo GRA 5*, */Krētheus (h)ekhei heneka (h)ikwo(y)yo GRA 5/* (PY Ea 59), „Кретеј поседува, за коњот“.¹⁹

Некои од микенските генитиви на *-oio* може да се интерпретираат како форми на партитивен генитив. Формите *ne-wo-jo* (KN Fh 5506.b) и *ku-mi-no-jo* (MY Ge 602.3) можат да бидат примери на партитивен генитив со глагол. Во случајот на *ne-wo-jo* од */newos/*, *νέος*, „нов“, сп. *[...]ra-de / ne-wo-jo OLE 4[ ] vac*. [глаголот е испуштен, т.е. може да се претпостави *δίδωμι*, „давам“, сп. *a-pu-do-si*, */apudosis/*, *ἀπόδοσις*, „враќање“ во истата серија на плочките KN Fh 340; 349; 5434.²⁰ Придавката во генитив го детерминира зборот *ἔλαιον*, мик. *e-ra3-wo*, „масло“ кој е искажан со идеограмата за масло, сп. во истата серија, на плочката 375, *Jne-wo OLE 10[*. Во случајот на *ku-mi-no-jo* од */kuminon/*, *κόμινον*, „ким“, сп. *pe-ke-u*, *ku-mi-no-jo[ma-ra-]tu-wo V 1 sa-sa-ma Z 2 sa-pi-de '6'*, */Sperheus, kumino(y)yo ... marathuwon V 1, sāsama Z 2, sarpides 6/* „Сперхеј, од кимот, копар, сусам ...“, глаголот е *ὀφείλω*, „должам“. Тој стои во уводната реченица *jo-o-po-ro*, *a-ro-mof[...]si-mi-jo*, */yō ophlon arōtom[..do]smiyon/*, „Вака беа должни да дадат мирудии“.²¹

Со повеќе примери е потврдено темпоралното значење на генитивските форми на *-oio* кај имињата на месеците,²² сп. *di-wi-jo-jo 'me-no'*, */Diwiyo(y)yo mē(n)nos/* (KN Fp 5.1), „во месецот Дивиј“; *pa-ki-ja-ni-jo-jo*, *te-no*, */Sphagiyanīyo(y)yo mē(n)nos/* (PY Fg 1224), „во месецот Сфагијаниј“. Оваа пракса на датирање на документот со името на

¹⁶ Melena, 1983 : 282, 285-6., Killen, 1992 : 374, 378 и 1999 : 328; Palaima, 2004 : 224, 227.

¹⁷ Vilborg, 1960 : 132; Palmer, 1963 : 125; Ruijgh, 1967: 153, фус. 283.

¹⁸ Vilborg, 1960 : 60; Killen, 1992 : 378; Risch, 1986 : 73; Chadwick, 1998-1999 : 32.

¹⁹ Vilborg, 1960 : 120; Thumb - Scherer, 1959 : 359.

²⁰ Сп. *ἦς ... δῶκε* (265), в. Chantraine, 1953 : 51; Schwyzler - Debrunner, 1950 : 102; Hajnal, 1995 : 262.

²¹ Hajnal, 1995 : 263. Сепак заради оштетеноста на плочката на ова место не треба да се исклучи и можноста дека формата *ku-mi-no-jo* е некаква грешка, т.е. дека можеби последниот знак *jo*, е всушност, знак за мерка, *T*, в. Melena, 1977 : 239.

²² Palmer, 1963 : 58; Vilborg, 1960 : 132-3; Risch, 1986 : 70.

месецот е распространета и подоцна на дијалектните натписи, сп. *μειννός Θῆοιοι* (SEG 42/533, Фера, Тесалија), *τῷ Αγερρανίω μῆννος* (IG XII.2/527, Ерес, Лезбос).²³

На микенските натписи нема генитив на *-o-jo* со глаголи, глаголски именки или со предлози кои бараат аблатив. Кај топонимите може да се очекува аблативно значење. Но само 4 топоними стојат во генитив со завршок *-o-jo* (7 примери). Два од нив */Daburinthos/*, помик. *Δαβύρινθος* и */Ubos/* се детерминативи на именката *πότνια*, *po-ti-ni-ja*, „господарка“,²⁴ сп. *da-pu₂-ru-to-jo* , */ po-ti-ni-ja 'me-ri' *209^{vas} 1*, */Daburintho(y)uo potniāi meli *209^{vas} 1/* (KN Gg 702.2), „за господарката на Дабиринт, мед ...“; *u-po-jo po-ti-ni-ja* , *OLE+PA SI VI* , */...Ubo(y)uo potniāi OLE+PA SI VI/* (PY Fr 1236.1), „... за господарката на Ибос“. Топонимот *O-te-pe-o* ја детерминира формата *o-ro-jo* која веројатно означува некаква област (сп. помик. *οἰρών*), *o-da-a₂* , *po-ti-ni-ja-we-jo-jo* , *o-te-pe-o-jo* , *o-ro-jo* , *to-so-de* , *pe-mo GRA 6* , */(h)ōdaha*, *Potiniyaweyo(y)uo O-te-pe-o-jo o-ro-jo*, *tossonde spermo GRA 6/* (PY Eq 213.5), „исто така (ниви) во областа на О., толку семе...“.²⁵

Генитивот *pu-ro-jo* од *Πύλος*, стои покрај идеограмата *VIR*, сп. *za-mi-jo* , *pu-ro-jo VIR 10* (PY An 129.4). Ако тој го означува потеклото на мажите што се набројуваат,²⁶ тогаш тоа е единствениот топоним, кој може да се споредува со други топоними во аблатив, сп. и *ma-te-de* , *ku-te-re-u-pi*, */matēr de Khutreuphil* (PY An 607.2), „а мајката од Грнчари“. Но употребата на генитивот може да е потесно поврзана и со функцијата што ја означува апелативот *za-mi-jo*, односно со генитивот може да се искажува и припадноста на тие луѓе на едно место, сп. на плочката PY Jo 438 во деветнаесеттиот ред *e-re-e* , *po-ro-ko-re-te*, */Hele(h)ē po-ro-ko-re-te/* (топонимот е во аблатив), а во дваесет и седмиот ред *e-ra-te-re-wa-o* , *ko-re-te*, */Elatrēwā(h)ōn ko-re-te/* (топонимот е во генитив).

Во споредба со микенскиот, примерите со завршокот *-oio* на тесалските натписи имаат далеку поограничена употреба, односно далеку помала разнообразност на значењата. Најстариот пример *[δά]μοιο* од натписот AE (1934-5) 140, зависи од именката *θεθμός*, „закон, институција“, јон. атич. *θεσμός* и претставува посвоен генитив. Како што може да се види од споредбата со натписот од Епидеурис (IG IV², 1/128.10-13), синтагмата *θεθμός τοῖ [δά]μοιο* всушност е паралелна на

²³ Vilborg, 1960. : 132-3; Risch, 1986 : 70; Bartoněk, 2003 : 443; Илиевски, 1961 : 90-91.

²⁴ Chadwick 1973 : 538, 589; Palmer, 1963 : 238, 250 и 1983 : 338, 364; Ruijgh, 1967: 108; Илиевски, 2000 : 222-3.

²⁵ Ruiperez, 1957 : 204; Palmer, 1963 : 218.

²⁶ Sainer, 1976 : 52. Мажите се наоѓаат *pa-ro* , *ti-ki-jo*, */paro Stikhiyōil* (р. 1) „кај Стихиј“ и *pa-ro*, *ka-ke-u-si*, */paro khalkeusil* (р. 7), „кај ковачите“. Зборот *za-mi-jo* веројатно е апелатив, сп. *za-mi-jo VIR 9* (KN As 1517.v.2).

синтагмата *δᾶμος θεθμὸν θέτο* и генитивот тука може да се сфати како субјектен генитив.

Формата *πολέμοιο* се јавува како дел од синтагмата „во војна и во мир“ и има темпорално значење, сп. и бој. *πολέμω κῆ ἱράνας ἰώσας*, „и кога е војна и кога е мир“. Најголемиот дел од примерите се јавуваат во вообичаената уводна формула, која се состои од лично име, придружено со патронимик и партицип, сп. „*ταγεύοντων Ξενοφάντοιο Ἀγασσαίοιο, Σοῦίδαο Σοῦίδαίοιο ...*“ (SEG 43/310, Скотуса), „а тагоси беа Ксенофант, син на Агаса, Суида, син на Суида...“ Ваквата формула има за цел да го датира натписот, а првобитно одела со предлогот *ἐπί*.²⁷

Единствениот пример со предлог има смисла на пертинентив, сп. *οἱ μετ' Ἀλεξάνδροιο* (La Thessalie, 222-223, Фера), „придружниците на Александар“. Примери на вистински аблатив, со кој би се означило одвојување нема. Исто така нема ни примери каде што генитивот зависи од глагол.

Вообичаено тесалскиот дијалект (поточно областите Пелазгиотида и Перајбија) се смета за единствениот грчки дијалект во кој завршокот *-οιο* се употребува како живо обележје на генитивските форми од тематската деκлинација. Споредбата со микенскиот каде што овој завршок е единствениот со кој се означуваат овие форми, сепак покажува дека и во тесалскиот употребата на формите на *-οιο* веќе претставува архаизам и е лимитирана на повеќе начини. И во микенскиот и во тесалскиот завршокот е потврден и во именската и во заменската флексија, но дистрибуцијата според видови зборови е поголема во микенскиот отколку во тесалскиот. Во микенскиот, имаме примери од 8 видови зборови, а во тесалскиот од 5 (види го Прегледот на формите). Во микенскиот овој завршок е потврден кај 7 општи именки во различни контексти, во тесалскиот само кај 2 именки, при што именката *πόλεμος* се јавува секогаш во истата синтагма „во војна и во мир“.

На синтаксички план, треба да се одбележи дека и во микенскиот и во тесалскиот кај формите на *-οιο*, отсуствува аблативското значење. Во микенскиот аблативот сè уште функционира како одделен падеж од генитивот, односно се искажува со инструментал. Но во тесалскиот дијалект, аблативот е веќе стопен во генитивот и тоа може добро да се види кај генитивите на *-οι* и *-ου* и кај генитивите од другите именски и заменски основи. Затоа, отсуството на аблативски форми на *-οιο* може да се смета за индикација за лимитираната употреба на завршокот *-οιο*. Лимитираноста во поглед на значењата во тесалскиот се гледа и ако се споредат синтагмите во кои се јавуваат генитивските форми во тесалскиот и во микенскиот. Во тесалскиот само една именка стои со генитив

²⁷ Reinach, 1885 : 348-9, 351; Schwyzer - Debruner, 1950 : 471.

на *-οιο*, *θεθμός*, „закон, институција“, јон. атич. *θεσμός*, додека во микенскиот се среќаваат повеќе именки, *ko-to-na*, */ktoinā/*, *κτοίνα*, „парцела земја“, *wo-wo*, */worwos/*, *ῥρος*, „меѓа, област“, *wo-ka*, */wokhā/*, помик. *ῥχος*, „кола“, *qa-si-re-wi-ja*, */g^wasilēwiyā/*, „работна група на басилевсот“, *ke-ro-si-ja*, */geronsiyā/*, *γερουσία*, „група на искусни занаетчи““, *o-ka*, */orkhā/*, помик. *ἀρχή*, „команда“, *πότνια*, *po-ti-ni-ja*, „господарка“, *do-e-ro*, */doelos/*, *δοῦλος*, „роб“, *do-e-ra*, */doelā/*, *δούλη*, „робинка“, *ko-wo*, */korwos/*, јон. *κοῦρος*, „момче“, *ko-wa*, */korwā/*, јон. *κούρη*, „девојче“, *o-pa*, */hopā/*, „подготовка, обработка“.

Конечно, лимитираната употреба на завршокот *-οιο* во тесалскиот дијалект можеби најдобро се гледа ако се спореди бројот на формите на *-οιο* со бројот на генитивите на *-οι* кои се употребуваат паралелно во областите Пелазгиотида и Перајбија. Наспроти повеќе од 500 примери на *-οι* има само 41 пример на *-οιο*. Освен тоа, за разлика од завршокот *-οιο*, завршокот *-οι* е потврден практично кај сите видови зборови, и со далеку поголем опсег на синтаксички значења. Така што неговата употреба всушност многу повеќе наликува на ситуацијата во микенскиот грчки.

Овие два завршока (кои всушност ја содржат истата наставка **-syo*) се употребуваат паралелно уште на најстарите тесалски натписи, сп. *τοῖ [δᾶ]μοιο* (AE (1934-5) 140, Атракс, 6 в.п.н.е.). Заедно се среќаваат уште на неколку други натписи. На натписот од Кранон од 2 в.п.н.е. (SEG 31/572) завршокот *-οιο* исто така отсуствува кај членот, сп. *ἐν τὸν ναὸν τοῖ Ἀπλουνοῦς τοῖ Προυρνῖοιο*, „во храмот на Аполон Прурниј“. На натписот од Гиргон од 3 в.п.н.е. (IG IX.2/1036) завршокот *-οιο* отсуствува кај патронимиците, сп. *.....]εν [τ]οῖν Καλλίποι Βουμουνεῖοι Φιλάχροιο Μενεσταῖοι*, „.....Калип, син на Бумун, Филагрос, син на Менестај“. На друг, архаичен натпис од Фера од 5 в.п.н.е. (BSN 88 (1964) 400-402/1), завршокот *-οιο* отсуствува кај заменската форма, сп. *Ἀριστόμαχος Ὀπόντιος πρό]ξενος ἀσ[φάλει]α χαῦτοῖ καὶ το(ῖ)ς κένΟ καὶ ἀσπλία καὶ πολέμοιο καὶ ἠιρένας*, „Аристомох, од Опонт, проксен, безбедност за него и неговите и сигурност, и во војна и во мир“. Примерите покажуваат уште една специфичност во однос на лимитираната употреба на завршокот *-οιο*. Наспроти завршокот *-οι*, завршокот *-οιο* воопшто не се јавува кај членот, а на постарите натписи не се јавува ни кај заменките, што веројатно се должи на тоа што развојот од *-οιο* до *-οι* се случил најпрвин кај членот, па потоа овој завршок навлегол во именската флексија веројатно преку другите заменки и придавките.

Литература

- Bartoněk, 2003 : Bartoněk, A., *Handbuch des mykenischen Griechisch*, Heidelberg, 2003.
- Blümel, 1982: Blümel W., *Die aiolischen Dialekte*, Ergänzungshefte zur ZVS Nr. 30, Göttingen, 1982.
- Chadwick, 1973: Chadwick, J., *Documents in Mycenaean Greek*, Cambridge, 1973.
- Chadwick, 1998-1999 : Chadwick, J. "Pylian Gold and Local Administration PY Jo 438" во *A-na-qa-ta*, *Studies presented to J. T. Killen*, ed. J. Bennet and J. Driessen, *Minos* 33-34, Salamanca, 1998-1999, 31 - 37.
- Chantraine, 1953 : Chantraine, P., *Grammaire homérique II*, Paris, 1953.
- Duhoux, 1973 : Duhoux, Y. "L'Ordre des mots en Mycénien" *Minos* 14 (1973), 123 -163.
- Schmitt-Brandt, 1968 : Schmitt-Brandt, R. "Die o-ka Tafeln in neuer Sicht", *SMEA* 7 (1968), 69-96.
- Hajnal, 1995 : Hajnal, I., *Studien zum mykenischen Kasussystem*, Berlin, New-York, 1995.
- Илиевски, 1961 : Илиевски П. Хр., *Аблативот, инструменталот и локативот во најстарите грчки текстови*, ЖА Посебни изданија 2, Скопје, 1961.
- Илиевски, 2000 : Илиевски П. Хр., *Животот на Микенците во нивните писмени сведоштва*, Скопје, 2000.
- Killen, 1992 : Killen, J. T. "Observations on the Thebes Sealings" во *Mykenaiika*, *Actes du IXe Colloque international sur le textes mycéniens et égéens organisé par le Centre de l'Antiquité Grecque et Romaine de la Fondation Hellénique des Recherches Scientifiques et l'École française d'Athènes* (Athènes, 2-6. X. 1990), ed. J.-P. Olivier, *Suppl. BCH* 25, Paris, 1992, 365 - 379.
- Killen, 1999 : Killen, J. T. "Mycenaean o-*pa*" во *Floreat Studia Mycenaea, Akten dex X. Internationalen Mykenologischen Colloquiums in Salzburg vom 1-5 Mai 1995, Band I*, ed. S. Deger-Jalkotzy, St. Hiller, O. Panagl, Wien 1999, 325 - 341.
- Lejeune, 1941 : Lejeune, M. "Notes d'épigraphie thessalienne. Le génitif thématique en *-oi(o)*", *REG* 54 (1941), 176-181.

- Melena, 1977 : Melena J. L. "Rec.:Anna Sacconi: Corpus delle iscrizioni in Lineare B di Micene", *Minos* 16 (1977), 238-239.
- Melena, 1983 : Melena, J. L. "Further Thoughts on Mycenaean o-pa" во *Res Mycenaee, Akten des VII Internationalen Mykenologischen Colloquiums* (Nürnberg, 6-10.IV.1981), ed. A. Heubeck, G. Neumann, Göttingen, 1983, 258 - 286.
- Morpurgo-Davies, 1968 : Morpurgo-Davies, A. "Thessalian Patronymic Adjectives", *Glotta* 46 (1968), 85-106.
- Palaima, 2004 : Palaima, T. G. "Sacrificial Feasting in the Linear B Documents", *Hesperia* 73 (2004), 217 - 246.
- Palmer 1963: Palmer, L.R., *The Interpretation of Mycenaean Greek Texts*, Oxford, 1963.
- Palmer, 1983: Palmer, L. R. "Mycenean Religion. Methodological Choices" во *Res Mycenaee, Akten des VII Internationalen Mykenologischen Colloquiums* (Nürnberg, 6-10.IV.1981), ed. A. Heubeck, G. Neumann, Göttingen, 1983, 338 - 366.
- Reinach, 1885 : Reinach, S., *Traité d'épigraphie Grecque*, Paris, 1885.
- Risch, 1958 : Risch E. "L'interprétation de la série des tablettes caractérisées par le mot o-ka", *Athenaeum* 36 (1958), 334-359.
- Risch, 1986 : Risch E. "Die mykenische Nominalflexion als Problem der indogermanischen und griechischen Sprachwissenschaft", *Sprache* 32 (1986), 63-77.
- Ruijgh 1967: Ruijgh, C. J., *Études sur la grammaire et le vocabulaire du grec mycénien*, Amsterdam, 1967.
- Ruiperez, 1957 : Ruiperez, M. S. "Notes on Mycenaean Land -division and livestock-grazing", *Minos* 5 (1957), 174-206.
- Ruiperez, 1979 : Ruiperez M. S. "Le génitif singulier thématique en mycénien et en grec du premier millénaire" во *Colloquium Mycenaeeum*, Neuchâtel, 1979, 283-293.
- Sainer, 1976 : Sainer, A. P. "An Index of the Place Names at Pylos", *SMEA* 17 (1976), 17-63.
- Schwyzler - Debrunner 1950 : Schwyzler, E. - Debrunner, A., *Griechische Grammatik II*, 1950.

- Thumb - Scherer 1959 : Thumb, A. - Scherer, A., *Handbuch der griechischen Dialekte II. Heidelberg*, 1959.
- Vilborg, 1960 : Vilborg, E., *A Tentative Grammar of Mycenaean Greek*, Göteborg, 1960.

Elena DZHUKESKA

THE GENITIVE FORMS IN *-OIO* ON THE MYCENAEAN TABLETS AND ON THE THESSALIAN INSCRIPTIONS

Abstract

The genitive singular forms of the thematic declension in Mycenaean Greek usually end in *-oio*. In the postmycenaean period **-osyo*, apart from the epic poetry and later poetic reminiscences of the Homeric poems as a regular ending is found only in the Thessalian dialect. However, the comparison of the Mycenaean and Thessalian examples shows differences in the use of **-osyo* both on morphological and syntactical level, i.e. it points to a formulaic and limited use of this ending in Thessaly opposite to its lively and unlimited use on the Mycenaean tablets.

Key words: GENITIVE SINGULAR, MYCENAEAN GREEK, THESSALIAN DIALECT, DIALECT INSCRIPTIONS